

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
LsN Janne Kanerva

10.2.2021

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE TERRORISMIN RAHOITTAMISTA KOSKE- VIEN SÄÄNNÖSTEN MUUTTAMISEKSI (HE 135/2020 vp)

Oikeusministeriö toteaa otsikkoasiassa lakivaliokunnalle annettujen lausuntojen johdosta vastineenaan kunnioittavasti seuraavan:

1. Terroristin rahoittaminen

1.1. Teon rangaistavaksi säätämisen tarve

Pääosa lausuntopalautteesta koskee uutena terrorismirikoksena säädettäväksi ehdotettavaa terroristin rahoittamista. Lausuntopalautteen perusteella ei ole erimielisyyttä sen suhteen, että terrorismin rahoittamisrikoksia koskevissa säännöksissä on yksittäisen terroristin rahoittamista koskeva aukko. *Eduskunnan oikeusasiamiehen* lausunnossa (s. 5) kuitenkin asetetaan kyseenalaiseksi tarve täyttää tämä aukko rikosoikeudellisella sääntelyllä. Riittävänä lausunnossa ei pidetä kansainvälisistä toimieli- mistä (FATF ja YK:n turvallisuusneuvoston terrorismin vastainen komitea) tulevaa painetta, huomiota kiinnitetään myös tarpeeseen osoittaa lainsäädännön täydentämisen painava yhteiskunnallinen tarve ja rikosoikeuden käyttöön viimeisenä keinona.

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Oikeusministeriön vastaus: Kysymys ei ole eduskunnan oikeusasiamiehen lausunnosta ilmenevin tavoin ainoastaan kyseisten kansainvälisten toimielinten huomautuksista, vaan myös YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmista 2462 (2019) ja 2482 (2019), jotka ovat suoraan YK:n jäsenvaltioita velvoittavia ja jotka edellyttävät FATF-suositusten tehokasta kansallista täytäntöönpanoa.

Kysymys ei ole kuitenkaan pelkästään kansainvälisten velvoitteiden toteuttamisesta. Terrorismirikosten vakava luonne huomioon ottaen on huolehdittava niitä koskevien rangaistussäännösten kattavuudesta. On suhtauduttava vakavasti siihen, että on yksittäisiä terroristijärjestöistä ja -ryhmistä erillään toimivia vaarallisia henkilöitä. *Perustuslakivaliokunta* on tässä asiassa antamassaan lausunnossa yhtynyt siihen hallituksen esityksessä mainittuun käsitykseen, jonka mukaan terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten tekemiseen tähtäävä yksittäisen henkilön toiminta voi olla yhtä vaarallista ja vahingollista kuin ryhmässäkin tapahtuva toiminta (PeVL 1/2021 vp, s. 2). Painava yhteiskunnallinen tarve liittyy näihin näkökohtiin ja siihen, että rangaistussäännöksessä kuvattun henkilön eli terroristiksi katsottavan henkilön toimintaa voidaan estää hänen rahoittamiseensa puuttumalla. Eduskunnan oikeusasiamiehen lausunnossakin toisessa kohdassa (s. 3) todetaan, että rahoittamisrikosten kohdalla preventiivisen tavoitteen saavuttaminen kriminalisointien ja rangaistusasteikkojen avulla saattaa olla todennäköisempää kuin varsinaisten terrorististen tekojen kohdalla.

Kriminalisointiperiaatteisiin kuuluu rikoslain käytön viimesijaisuus. Eduskunnan oikeusasiamiehen lausunnossa ei tuoda esiin sellaisia vaihtoehtoisia uusia keinoja, joilla voitaisiin riittävästi estää varojen antamista ja keräämistä terroristiksi katsottavaksi henkilölle. Tällaisia muita keinoja ei ole hahmotettu myöskään hallituksen esityksen valmistelussa.

Professori Kimmo Nuotion lausunnosta ilmenee kautta linjan, että hän pitää terroristin rahoittamisen rangaistavaksi säätämistä perusteltuna. Nimenomaisesti Nuotio toteaa lausunnossaan (s. 6), että hän katsoo esitettyjen muutosten olevan hyväksyttäviä kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta. Siinä yhteydessä hän mainitsee myös painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimuksen.

Koska hallituksen esityksestäkin ilmenevällä tavalla (s. 18) terroristin rahoittamisen rangaistavaksi säätämisellä katettava lainsäädäntövaje on sinällään vähäinen, oletettavaa on, että kyseistä rangaistussäännöstä ei tulla usein soveltamaan. Tämä ei kuitenkaan

tarkoita sitä, että ehdotettava säännös olisi huono tai tarpeeton. Rikoslaisissa on lukuisesti harvoin sovellettavia säännöksiä, joiden oikeutusta ei ole kuitenkaan asetettu kyseenalaiseksi.

1.2. Ehdotetun rangaistussäännöksen sisältö

Useissa lausunnoissa on nostettu esiin ehdotetun terroristin rahoittamista koskevan tunnusmerkistön sisältöön ja täsmällisyyteen liittyviä kysymyksiä. Perustuslain 8 §:ssä säädetty rikosoikeudellinen laillisuusperiaate edellyttää rikostunnusmerkistön tarkkarajaisuutta.

Hallituksen esityksen mukaan terroristin rahoittamiseen syyllistyisi rikoslain 34 a luvun ehdotetun 5 a §:n 1 momentin mukaan se, joka suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan henkilöä, joka tekee 1 tai 1 a §:ssä tarkoitettuja rikoksia tai osallistuu niiden tekemiseen 5 luvun 3–6 §:ssä tarkoitettuna rikokseen osallisena. Viitatuissa rikoslain 34 a luvun 1 ja 1 a §:ssä säädetään rangaistaviksi terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset ja terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos. Rikoslain 5 luvun säännöksiin perustuen osallistuminen osallisena kattaisi rikoskumppanuuden, välillisen tekemisen, yllytyksen ja avunannon.

1.2.1. Hallituksen esityksessä ehdotettuun tunnusmerkistöön johtaneet seikat

Hallituksen esityksen valmistelussa on kiinnitetty erityistä huomiota terroristin rahoittamisen tunnusmerkistöön (s. 22–26 ja 53). Rahoitettava toiminta on rajattu mahdollisimman suppeaksi lähtien ehdotettavan sääntelyn kansainvälisestä taustasta ja rikoslain 34 a luvussa jo rangaistaviksi säädetyistä teoista. Esimerkiksi rahoitettava henkilö on kuvattu ehdotetussa rangaistussäännöksessä kapeammin kuin FATF:n terroristin määritelmässä, koska osa määritelmän mukaiseen henkilöön kohdistuvista rahoitusteoista on nykyisin rangaistavia jo muiden säännösten perusteella.

Ehdotettuun tunnusmerkistöön ei ole otettu lisäelementtejä sen vuoksi, että rangaistussäännöksen selkeyden kärsimättä siinä ei voida ehdotettua tarkemmin tai laajemmin kuvata rahoitettavaa henkilöä. Terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten tekemiseen henkilön toiminnassa viittaavat seikat voivat olla hyvin monenlaisia, minkä vuoksi niitä ei myöskään voida säännöksessä kuvata tyhjentävästi. On varottava rangaistussäännöksen ylikuormittamista, koska se voi toimia laillisuusperiaatteen edellyttämää rangaistussäännöksen selkeyttä vastaan.

Lausuntokierroksella olleessa HE-luonnoksessa rahoitettavaan henkilöön liitettiin ilmaisu ”joka lausumiensa, esittämiensä uhkausten tai muuten hänen toiminnastaan saatujen tietojen perusteella”.

Tämä terroristiksi katsottavaa henkilöä kuvaileva osuus jätettiin pois esitetystä säännöksestä lausuntokierroksella esitetyn arvostelun vuoksi. Tällaiset elementit liittyvät enemmänkin näyttöön ja sen arviointiin.

Lausuntokierroksella olleessa HE-luonnoksessa ehdotetun rangaistussäännöksen mukaan rahoitettava henkilö olisi toiminut tehdäkseen terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia tai osallistuakseen niiden tekemiseen. Tämä korvattiin lopulta ehdotetussa säännöksessä kuitenkin sillä, että rahoitettava henkilö tekee terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia tai osallistuu niiden tekemiseen. Lausuntokierroksella ollut muotoilu ”toimii tehdäkseen tai osallistuakseen” viittaa siihen, että rahoitettava henkilö jatkuvasti tekee jotakin terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten tulevaan tekemiseen viittaavaa, mikä ei olisi rangaistavuuden edellytys. ”Toimii tehdäkseen”-muotoilu on kylläkin rikoslain 34 a luvun 6 §:n 2 momentissa olevan terroristiryhmän määritelmän kautta merkityksellinen terroristiryhmän rahoittamisessa, mutta terroristiryhmän jäsenten välillä voikin olettaa yhteistoiminnan vuoksi olevan jossakin määrin jatkuvaa kanssakäymistä. Rangaistussäännökseen ehdotettavan sanamuodon (”tekee” ja ”osallistuu”) tarkoituksena on korostaa sitä, että kynnys on korkealla sen suhteen, että rahoitettava henkilö katsotaan terroristiksi.

Ehdotettavassa rangaistussäännöksessä rahoitettavaa henkilöä ei myöskään kuvata henkilöksi, jonka tarkoituksena on tehdä terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia tai osallistua niiden tekemiseen. Rahoitettavan henkilön tarkoituksen tuominen mukaan sääntelyyn johtaisi vaikeasti tulkittavan ja osoitettavan subjektiivisen lisäelementin tuomiseen rangaistussäännökseen vieläpä niin, että rangaistavuuden kynnys saattaisi epäselvällä tavalla madaltua.

Rangaistussäännöksen valmistelussa erityistä ”terroristin” määritelmää ei katsottu aiheelliseksi ottaa mukaan. Määritelmän pitää tuoda lisäarvoa, määritelmällä ei pidä vain toistaa jo rangaistussäännöksessä olevaa. Näin ollen määritelmän tarve on kytköksissä myös siihen, minkälaiseksi tunnusmerkistö lopulta muodostuu. Hallituksen esityksessä ehdotettu sääntely ei edellytä terroristin määritelmää. Lisäarvoa ei esimerkiksi toisi se, että tunnusmerkistössä todetaan rangaistavaksi terroristin rahoittaminen ja sitten erillisessä määritelmässä todetaan terroristin olevan henkilö, joka tekee 1 tai 1 a §:ssä tarkoitettuja rikoksia tai osallistuu niiden tekemiseen 5 luvun 3–6 §:ssä tarkoitettuna rikokseen osallisena. Terroristiryhmä kylläkin määritellään rikoslain 34 a luvun 6 §:n 2 momentissa, mutta sille määritelmälle on yleinen tarve, koska lukuisissa rikoslain 34 a luvun pykälissä puhutaan terroristiryhmästä. Tarvittavat ”terroristia” koskevat tarkennukset esitetään hallituksen esityksen perusteluissa (s. 44 ja 45).

Terroristin rahoittamista koskevaan ehdotettuun rangaistussäännökseen ei ole ehdotettu sisällytettäväksi rahoittamisteon oikeudenvastaisuuden vaatimusta, koska säännöksen soveltamisalaan kuuluvat teot olisivat lähtökohtaisesti oikeudenvastaisia erityisesti rahoittajalle asetetun tahallisuusvaatimuksen vuoksi. Sen perusteella rahoittajan tulee tahallaan edistää sitä, että rikoslain 34 a luvun 1 tai 1 a §:ssä tarkoitettujen rikosten tekeminen tai niiden tekemiseen osallistuminen mahdollistuu rahoittajan terroristiksi tietämän henkilön varojen lisääntymisen kautta. Tämä tahallisuuden vaatimus rajaa rangaistavia tekoja suhteessa esimerkiksi perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvattuun toimeentulon hankkimisen oikeuteen ja 19 §:ssä turvattuihin toimentuloon ja huolenpitoon sekä perustoimeentuloon.

Oikeudenvastaisuuden vaatimusta ei aseteta myöskään terroristiryhmän rahoittamista koskevassa rangaistussäännöksessä, vaikka periaatteessa terroristisen rikollisen toiminnan peittämiseksi tai muuten sellaisen toiminnan ohessa terroristiryhmäkin voi harjoittaa toimintaa, jonka perusteella se on oikeutettu rahasuorituksiin. Ryhmän rahoittamista koskevan pykälän perusteluissa (HE 18/2014 vp, s. 32/II) on nostettu esiin ryhmän rahoittamisteon lähtökohtainen oikeudenvastaisuus. Tarvittaessa lakivaliokunnan mietinnön perusteluissa voidaan tehdä lausuntopalautteen edellyttämiä tarkennuksia, joskin lausunnoissa esiin nostettujen kysymysten voi pitkälti katsoa saavan vastauksen jo hallituksen esityksen perusteluista (yleisperustelut s. 25 ja pykäläkohtaiset perustelut s. 46).

Rikoslainsäädäntöä kehitettäessä mallia voidaan ottaa myös muiden valtioiden lainsäädännöistä. Tunnusmerkistön tarkkarajaisuutta arvioitaessa on aiheutta kiinnittää huomiota siihen, miten hallituksen esityksestä ilmenevällä tavalla rangaistavia rahoittamistekoja kuvataan meille läheisten vertailuvaltioiden lainsäädännössä. Nyt ehdotettavan terroristin rahoittamista koskevan säännöksen ei voi katsoa tarkkuustasoltaan mainittavasti poikkeavan esimerkiksi muiden Pohjoismaiden sääntelystä, vaikka nekin ovat laillisuusperiaatetta noudattavia oikeusvaltioita.

1.2.2. Kannanotot tunnusmerkistöä koskevaan yksityiskohtaiseen lausuntopalautteeseen

Eduskunnan oikeusasiamiehen lausunto

Sivu 3: ”Jos rahat sekoittuvat pankkitilillä, on loppujen lopuksi vaikea sanoa, mitä terroristin elämän osa-aluetta rahoilla tuetaan.”

Oikeusministeriön vastaus: Terrorismin rahoittamisrikoksia koskeville säännöksille on alusta alkaen ollut ominaista rahoittajan tarkoituksen tai tietoisuuden korostuminen. Merkitystä ei ole sillä, käytetäänkö annettuja tai kerättyjä varoja ollenkaan, mihin niitä käytetään tai mihin varat lopulta päätyvät.

Sivut 3 ja 4: Lausunnon mukaan olisi syytä harkita terroristin määritelmän mukaan ottamista.

Oikeusministeriön vastaus: Näiltä osin viitataan edellä jo ”terroristin” määritelmän osalta todettuun. *Suojelupoliisin* lausunnon (s. 2) mukaan perusteltua on se, ettei ”terroristia” määritellä laissa, kun kyse on ennemmin näytön kokonaisarvioinnissa huomioon otettavista seikoista, joita ei edes voitaisi tyhjentävästi kattaa määritelmässä.

Sivu 4: ”Tekorikosoikeuden periaatteisiin ei kuitenkaan kuulu henkilön luokittelu terroristiksi pelkääntään entisyyden perusteella”. Myös *Amnesty International Suomen osasto ry:n* lausunnossa (s. 3) korostetaan sitä, että tuomion jo suorittaneiden terroristiksi leimaamisen välttäminen on tärkeää.

Oikeusministeriön vastaus: Tekorikosoikeuden merkitystä arvioitaessa on otettava huomioon, että ehdotettavassa rangaistussäännöksessä tekijänä olisi rahoittaja eikä terroristiksi katsottava henkilö. Terroristina olemisen rangaistavaksi säätämistä ei ehdoteta.

Pykälän perustelujen (hallituksen esityksen s. 44 ja 45) mukaan olisi oltava ulkonaisesti havaittavia tai muuten todennettavia seikkoja, jotka ovat varoja antavan tai keräävän tiedossa ja joiden perusteella rahoitettavan henkilön voidaan päätellä tekevän terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia tai osallistuvan osallisena niiden tekemiseen. Kysymys olisi kaikkien epäillyn rahoittamisrikoksen tutkinnassa ja myöhemmässä rikosprosessuaalisessa käsittelyssä ilmenneiden seikkojen kokonaisarvioinnista. Yksi huomioon otettava seikka kokonaisarvioinnissa voi olla se, että henkilö on tuomittu terrorismirikoksesta. Pykälän perusteluista myös selvästi ilmenee, että rahoitettavaa henkilöä ei katsottaisi terroristiksi hänen terrorismirikosmenneisyytensä perusteella. Aikaisemman terrorismirikostuomion merkitys on tällä hetkellä ja todennäköisesti pitkän aikaa myös eteenpäin teoreettinen sen takia, että Suomessa on toistaiseksi tuomittu vain yksi henkilö terrorismirikoksesta.

Sivu 4: Lausunnossa viitataan potentiaalisina rikoksentekijöinä taloudellista tukea antaviin vanhempiin ja sukulaisiin tilanteissa, joissa nuori osoittaa radikalisoitumisen merkkejä ja puheissaan uhoaa väkivallalla. Myös *Amnesty International Suomen osasto ry:n* lausunnossa (s. 5) nostetaan esiin tilanteet, joissa vanhempi havaitsee lapsensa radikalisoitumista.

Oikeusministeriön vastaus: Ehdotetun rangaistussäännöksen soveltamisen ulkopuolelle ei voida sulkea sellaisiakaan tilanteita, joissa rahoittaja ja rahoitettava henkilö ovat

sukulaisia. On kuitenkin huomattava, että rangaistussäännös asettaa rangaistavuudelle korkean kynnyksen rahoittajan tarkoituksen tai tietoisuuden sekä rahoitettavan henkilön toiminnasta olevien tietojen (tekee terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia tai osallistuu niiden tekemiseen) suhteen. Kun ehdotettavan pykälän perustelutkin ottaa huomioon, pelkkä radikalisoituminen tai epämääräisten väkivaltaan viittaavien puheiden esittäminen ei johtaisi henkilön katsomiseen rahoitettavaksi terroristiksi. Perustelujen (hallituksen esityksen s. 44) mukaan merkityksellisiä ovat rahoitettavan henkilön esittämät lausumat ja uhkaukset, joissa rahoitettava henkilö ilmaisee tehneensä, tekevänsä tai aikovansa tehdä terroristisessa tarkoitettuja rikoksia ("terrori-iskuja") tai osallistuvansa niiden tekemiseen.

Sisäministeriön, suojelupoliisin, keskusrikospoliisin ja syyttäjälaitoksen (valtakunnansyyttäjä) lausunnot

Lausunnoissa ei esitetä terroristin rahoittamista koskevaan ehdotettuun rangaistussäännökseen liittyviä huomautuksia.

Helsingin käräjäoikeuden lausunto

Helsingin käräjäoikeuden lausunnossa käsitellään varsin laajastikin sitä, mitä säädettäisiin rangaistavaksi terroristin rahoittamisena, ja tunnusmerkistön sisältöön liittyviä seikkoja. Käräjäoikeus ei pidä esitettyä terroristin rahoittamista koskevaa tunnusmerkistöä itsessään sanamuodon osalta epäselvänä eikä usko, että pykälän myöhemmässä käytännön soveltamisessa muodostuisi tulkintaongelmia sen suhteen, mitä lainsäätäjällä on tarkoittanut (lausunnon s. 3). Käräjäoikeudessa esitettyihin eräisiin näkemyksiin on syytä kuitenkin ottaa erikseen kantaa:

Sivu 3: "Kysymys on tulevaisuuden ennustamisesta eli rahoitettavan henkilön tulevan käyttäytymisen ennustamisesta."

Oikeusministeriön vastaus: Tämä lähestymiskulma on tyypillinen terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten eli terrori-iskujen tekemistä edistäville rikoslain 34 a luvussa rangaistaviksi säädetyille teoille. Kun edistämistekojen rangaistavaksi säätämisellä on nimenomaan tarkoitus estää terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia, ei voida edellyttää, että sellainen rikos tai sen rangaistava yritys tehdään. Tällöin joudutaan rangaistussäännösten soveltamisessa ennakoiden arvioimaan rangaistavaksi säädettävien edistämistoimien yhteyttä mahdolliseen terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen.

Sivu 3: Lausunnossa käsitellään mahdollisena näytöllisenä ongelmana tehokasta luopumista rikoksen tekemisestä terroristin rahoittamisrikoksen kohdalla.

Oikeusministeriön vastaus: Terroristin rahoittamiseen soveltuisivat normaaliin tapaan yrityksestä luopuminen ja tehokas katuminen. Rikoslain 5 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan yrityksestä ei rangaista, jos tekijä on vapaaehtoisesti luopunut rikoksen täyttämisestä tai muuten estänyt tunnusmerkistössä tarkoitetun seurauksen syntymisen. Momentti soveltuu esimerkiksi tilanteisiin, joissa rahoittaja on sinänsä ryhtynyt toimenpiteisiin varojen antamiseksi tai keräämiseksi terroristiksi katsottavaksi henkilölle mutta joissa rahoittaja ei kuitenkaan omasta aloitteestaan suorita toimenpiteitä loppuun. Tällaisiin tilanteisiin saattaa liittyä tosiseikkojen selvittämisvaikeuksia ja niiden tulkinnan arviointiin liittyviä vaikeuksia, mutta tällaiset vaikeudet eivät mitenkään tyypillisesti liity nyt rangaistavaksi ehdotettavaan terroristin rahoittamiseen. Itse asiassa edellä kuvatut mahdolliset yrityksestä luopumisen tai tehokkaan katumisen soveltamistapaukset voivat olla varsin selviäkin.

Sivu 3: ”Poikkeuksellista esitetyn pykälän mukaisessa asetelmassa on se edellä esiin tuotu lähtökohta, että rahoittaja tuomittaisiin käytännössä terroristin rahoittamisesta ennen kuin rahoitettava, terroristiksi epäiltävä henkilö itse tuomittaisiin terroristisesta toiminnasta.”

Oikeusministeriön vastaus: Käräjäoikeuden mainitsema seikka ei ole poikkeuksellinen terrorismin rahoittamisrikosten eikä muutenkaan terrorismirikosten näkökulmasta. Jo YK:n kansainvälisen terrorismin rahoituksen vastaisesta yleissopimuksesta (SopS 73–74/2002) lähtien terrorismin rahoittamisrikoksia koskevalle kansainväliselle ja kansalliselle sääntelylle on ollut ominaista, että rahoittamisrikoksen rangaistavuus ei edellytä sitä, että annettavat tai kerättävät varat käytetään terrorismin tarkoituksiin tai mihinkään muuhunkaan tarkoitukseen. Ratkaisevaa on tekijän tietty tarkoitus tai tietoisuus. Tätä ilmentävät myös terrorismirikosten ja terroristiryhmän rahoittamista koskevat rikoslain 34 a luvun säännökset. Myöskään muiden terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten tekemistä edistävien terrorismirikosten rangaistavuus ei edellytä, että edistettävä rikos tai sen rangaistava yritys tehdään.

Suomen Asianajajaliiton lausunto

Suomen Asianajajaliitto korostaa lausunnossaan laillisuusperiaatteen mukaista tarkkarajaisuuden vaatimusta (s. 2). Ehdotetun rangaistussäännöksen sisältöön liittyen lausunnossa lisäksi todetaan seuraavaa:

Sivu 1: ” ... muodostaa konkreettisen uhan sille, että yksilön toiminnan rangaistavuus perustuu jatkossa mielipiteille eikä konkreettiselle menettelylle.”

Sivu 2: ” ... hallituksen esityksessä ilmaistaan, että uusi säännös vastaisi sisällöltään vuoden 2015 uudistuksessa säädettyä terroristiryhmän rahoittamista koskevaa säännöstä ...”.

Sivu 2: ” ... laissa tulisi asettaa rahoittajan tietoisuudelle korotettu tahallisuusvaatimus, eli tiettyä tarkoitusta tai tietoisuutta siitä, että hän antamallaan tai keräämällään varoilla rahoittaa henkilöä, joka täyttää terroristin käsitelmäritelmän.”

Oikeusministeriön vastaus: Jo tunnusmerkistön sanamuodosta, vähintäänkin sitä tämentävien perustelujen kautta selvästi ilmenee, että ehdotettavalla säännöksellä ei rangaista mielipiteistä. Rahoitettavan henkilön esittämät lausumat tai uhkaukset voivat hallituksen esityksen (s. 44) mukaan osaltaan tosiseikkojen kokonaisarviointissa osoittaa, että rahoitettava henkilö tekee terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia tai osallistuu rikokseen osallisena niiden tekemiseen. On myös huomattava, että ehdotetun rangaistussäännöksen mukaan ei rangaistaisi sellaisten lausumien esittäjää, vaan hänelle varoja antavaa tai keräävää henkilöä.

Hallituksen esityksessä ei todeta, että ehdotettu rangaistussäännös vastaisi sisällöltään terroristiryhmän rahoittamista koskevaa säännöstä. Viimeksi mainittu säännös ei ole ollut ehdotetun säännöksen malli, vaan tunnusmerkistön sisällön muotoutumiseen ovat pääosin vaikuttaneet muut seikat (hallituksen esityksen s. 22–26). Yhteistä säännöksille on se, että molemmilla pyritään estämään terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten tekemistä.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan terroristin rahoittamisen rangaistavuus edellyttäisi sellaista tahallisuutta, johon Suomen Asianajajaliitto edellä todetussa lausuntonsa kohdassa viittaa.

Sivu 3: Lausunnossa todetaan, että terroristin määrittelyn jättäminen oikeuskäytännön varaan tekee siitä yleisölle epäselvemmän.

Oikeusministeriön vastaus: Pykälän sanamuoto ja täsmentävät perustelut huomioon ottaen tilannetta ei voi kuvata niin, että ehdotetun rangaistussäännöksen mukaisen rahoitettavan henkilön kuvaaminen olisi jätetty epäasianmukaisella tavalla oikeuskäytännön varaan. Yksinkertaisimpiakin rangaistussäännöksiä myöten rikosoikeudellinen sääntely on aina jossakin määrin väistämättä tulkinnanvaraista, kaikkia esiin tulevia soveltamistilanteita ei voida ennakoida säännöksen sanamuodossa eikä edes perusteluissa.

Sivu 3: ”Esityksessä ei ole määritelty riittävän tarkkaan, millaisin edellytyksin henkilö, johon ei liity rikosprosessia, voidaan määritellä terroristiksi. Syyttömyysolettaman mukaan jokaisen tulisi kuitenkin olla syytön, kunnes toisin todistetaan.”

Oikeusministeriön vastaus: Terroristin määrittelyyn liittyviä, tunnusmerkistön sisältöä ja sen perusteluja sekä terroristin määritelmää koskevia kysymyksiä on jo käsitelty edellä. Syyttömyysolettama koskee rikoksesta epäiltyä ja syytettyä lainvoimaisesti syyksi lukevaan tuomioon asti. Terroristina olemisen säätämistä rangaistavaksi ei ehdoteta, rahoitettava henkilö ei voi joutua rikosprosessissa epäillyn tai syytetyn asemaan muuten kuin hänen tekemäkseen epäillyn rikoksen kautta. Sellainen rikosepäily voi toisaalta olla osaltaan kokonaisarvioinnissa johtamassa siihen, että hänet katsotaan ehdotetussa rangaistussäännöksessä tarkoitetuksi terroristiksi (esimerkiksi rahoittajan tietien rahoitettavaa henkilöä epäillään esitutkinnassa terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta). Esityksellä ei rahoittajankaan osalta poiketa siitä, että epäiltyä ja syytettyä pidetään syyttömänä hänen syyllisyytensä lopulliseen toteamiseen asti.

Sivu 3: ” ... tosiasiallisesti arvion rahoitettavan henkilön terroristisesta toiminnasta, samalla kun hän arvioi oman toimintansa eli rahoittamisen laillisuutta, tekee rahoittaja, jolta ei voida edellyttää pitkälle menevää ja vaativaa oikeudellista arviointia.”

Oikeusministeriön vastaus: Rangaistussäännöksille on tyypillistä, että rikosentekijä mahdolliseen rikokseen syyllistyessään arvioi ja ottaa huomioon omaan syyllisyyteensä ja teon tunnusmerkistönmukaisuuteen liittyviä seikkoja. Rahoittajan oma arvio tilanteesta ei ole myöskään ratkaiseva ja johda hänen tuomitsemiseensa. Viime kädessä

tuomioistuin syyteasian käsittelyssä ratkaisee sen, onko kysymys ollut terroristin rahoittamisesta. Epäillyn ei myöskään tarvitse todistaa syyttömyyttään, vaan syyttäjän on näytettävä syyte toteen. Pitkälle menevästä ja vaativasta oikeudellisesta arvioinnista ei lähtökohtaisesti ole kysymys, koska ehdotettu rangaistussäännös tulisi sovellettaviksi vain tilanteissa, joissa rahoittajan tarkoituksena on rahoittaa terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia tekevää tai niiden tekemiseen rikokseen osallisena osallistuvaa henkilöä tai joissa rahoittaja tietää rahoittavansa sellaista henkilöä. Tahallisuusvaatimuksesta seuraa, että rahoittajalle täytyy varoja antaessaan tai kerätessään olla varsin selvää, että rahoitettavaa henkilöä voidaan luonnehtia terroristiksi.

Sivut 4 ja 5: Lausunnossa kiinnitetään huomiota perustuslain 18 ja 19 §:n merkitykseen ja yleisemmin oikeudenvastaisuuden vaatimukseen. Lausunnossa katsotaan myös, että olisi parempi säätää tarkkarajainen ja täsmällinen poikkeus terroristin rahoittamisen kriminalisoinnista.

Oikeusministeriön vastaus: Kuten edellä hallituksen esityksessä ehdotettuun tunnusmerkistöön vaikuttaneiden seikkojen yhteydessä on jo todettu, esityksen valmistelussa on arvioitu tarvetta sisällyttää tunnusmerkistöön oikeudenvastaisuuden vaatimus ja päädytty siltä osiin kielteiseen johtopäätökseen. Arvioinnissa on otettu huomioon myös ehdotetun sääntelyratkaisun perusteltavuus perustuslain 18 ja 19 §:ssä olevan sääntelyn kannalta. Oikeudenvastaisuuden vaatimusta ja sen suhdetta mainittuihin pykäliin on edelleen käsitelty ehdotetun pykälän perusteluissa sekä vielä suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskevassa jaksossa. (esityksen s. 25, 46 ja 53)

Tiettyjä varojen antamisen tai keräämisen tilanteita ei voida lähtökohtaisesti sulkea ehdotetun rangaistussäännöksen ulkopuolelle, vaan epäilty terroristin rahoitustilanne on aina arvioitava ehdotetun säännöksen sisällön valossa. Kuten hallituksen esityksessä todetaan (s. 46), varoja antavilla tai keräävillä henkilöillä ei edes useinkaan ole sellaisia tietoja varoja saavasta henkilöstä tai hänen toiminnastaan, että rahoittajan tieteen voisi katsoa perustellusti olevan kysymys terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia tekevästä tai niiden tekemiseen rikokseen osallisena osallistuvasta henkilöstä. Tämä koskee myös perustuslain 18 ja 19 §:n sääntelyyn liittyviä tilanteita. Lausunnossa ei myöskään tarkemmin eritellä sitä, minkälainen tarkkarajainen ja täsmällinen poikkeussäännös olisi tehtävissä.

Lausunnosta saattaa saada sen kuvan, että Ruotsissa oikeudenvastaisuus todettaisiin lakitekstissä. Kuten hallituksen esityksen kansainvälisen vertailun tiedoista ilmenee (s.

14 ja 15), Ruotsin rangaistussäännöksen edellyttämään oikeudenvastaisuuteen liittyviä kysymyksiä on käsitelty säännöksen perusteluissa.

Professori Kimmo Nuotion lausunto

Professori Nuotio tarkastelee lausunnossaan ehdotettua rangaistussäännöstä monipuolisesti (s. 3–5). Hänen mukaansa vastauksen antaminen kysymykseen, onko terroristin toiminta kyetty kuvaamaan riittävän tunnistettavasti, ei ole aivan helppoa. Vaikka Nuotio toteaa, että täsmennys ”oikeudettomasti” voisi olla hyödyllinen, hänen johtopäätöksensä on, että esitetyt muutokset ovat hyväksyttäviä mitä tulee muun ohessa rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimuksiin.

1.2.3. Johtopäätökset rangaistussäännöksen sisällöstä ja tarkkarajaisuudesta

Oikeusministeriön näkemys: Hallituksen esityksessä ehdotettuun tunnusmerkistöön vaikuttaneet seikat (edellä jakso 1.2.1.) ovat edelleen merkityksellisiä. Lakivaliokunnalle annetut lausunnot eivät anna aihetta arvioida tilannetta toisin. Ehdotettua rangaistussäännöstä voidaan ehdotetun sisältöisenä pitää edelleen perusteltuna. Erityisesti on syytä kiinnittää huomiota siihen, että *perustuslakivaliokunta* on tätä asiaa koskevassa lausunnossaan katsonut (s. 4), että ehdotettu rikoslain 34 a luvun 5 a §:n mukainen rangaistava käyttäytyminen on valiokunnan aikaisempi terrorismirikoksia koskeva tulkintakäytäntö huomioiden kuvattu säännöksessä perustuslain 8 §:ssä turvautuneen rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämällä tavalla riittävän täsmällisesti sekä tekijän että rangaistavan teon ja sen kohteen osalta. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin myös korostanut teon oikeudenvastaisuuden merkitystä mahdollisissa rajanvetokysymyksissä lakiperustaisiin suorituksiin sekä erityisesti perus- ja ihmisoikeusmyönteisen tulkinnan merkitystä. Tarvittaessa lakivaliokunnan mietinnössä voidaan esittää lausuntopalautteen edellyttämiä tarkennuksia lausunnoissa esiin nostettuihin ja edellä tässä vastineissa vastattuihin kysymyksiin.

Kun kysymys on harvemmin sovellettavista rangaistussäännöksistä, käytännön toimijat myös perehtyvät rangaistussäännöksen perusteluihin. Erityisesti on syytä korostaa *Hel-singin käräjäoikeuden* lausuntoa, jossa se jopa toteaa (lausunnon s. 3 ja 4), että tunnusmerkistöä ei tulisi määrittää pykälän sanamuodossa eikä perusteluissa nyt esitettyä tarkkarajaisemmaksi tuomioistuimen harkintavallan kokonaan poistavalla tavalla.

1.3 Terroristin rahoittamisesta tuomitsematta jättäminen

Amnesty International Suomen osasto ry:n lausunnossa (s. 5) viitataan siihen, että hallituksen esityksessä on todettu, että poikkeustapauksissa voitaisiin jättää henkilö tuomitsematta. Tätä ei ole lausunnon mukaan kuitenkaan esityksessä sen tarkemmin avattu. Lisäksi esitetään esimerkki lapsen yksinhuoltajana olevan vanhemman taloudellisesta tukemisesta.

Oikeusministeriön vastaus: Hallituksen esityksen perustelujen (s. 47) mukaan rikoslain 6 luvun säännökset mahdollistavat tietyin edellytyksin jopa rangaistuksen tuomitsematta jättämisen terroristin rahoittamisesta. Mainitun luvun 12 §:n mukaan rangaistus voidaan jättää tuomitsematta esimerkiksi, jos rikosta on sen haitallisuuteen tai siitä ilmevään tekijän syyllisyyteen nähden pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä tai jos rikos on tekoon tai tekijään liittyvistä erityisistä syistä anteeksiannettavaan tekoon rinnastettava.

Tuomitsematta jättäminen on tarkoitettu poikkeukselliseksi ratkaisuksi ja sen edellytysten olemassaolon arviointi on hyvin tapauskohtaista. Koska terroristin rahoittaminen olisi rangaistusasteikkonsa perusteella vakavaksi katsottava rikos, kynnys tuomitsematta jättämiselle on varmastikin korkea. Mutta esimerkiksi vähäisiin rahamääriin liittyvissä tapauksissa saattavat tulla kysymykseen myös hallituksen esityksessä todetut säädettyä asteikkoa lievemmän vankeusrangaistuksen tai sakon tuomitseminen, minkä mahdollistavat muut rikoslain 6 luvun säännökset.

Lausunnossa esitetty esimerkkitapaus on niin yleisluonteinen, että sen perusteella ei voida arvioida sen enempää sitä, olisiko kyseessä ylipäänsä terroristin rahoittaminen, kuin sitäköön, onko tapauksessa perusteita tuomitsematta jättämiselle tai rangaistusasteikosta poikkeamiselle.

2. Rangaistusasteikot

Amnesty International Suomen osasto ry:n lausunnossa (s. 6) verrataan terroristin rahoittamiselle ja terroristiryhmän rahoittamiselle ehdotettua rangaistusasteikkoa (vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta) eräiden muiden rikosten rangaistusasteikkoihin. Tältä osin lausunnon johtopäätökseksi on tulkittavissa, että ehdotettu asteikko on liian ankara.

Professori Kimmo Nuotio ei ole lausunnossaan pitänyt rangaistusasteikkoja koskevia muutoksia erityisen ongelmallisina (s. 6). Hän on kuitenkin nostanut esiin sen mahdollisuuden, että säännös voitaisiin porrastaa kahteen törkeysasteeseen.

Oikeusministeriön vastaus: Hallituksen esityksessä on harvinaisen laajasti pohdittu rangaistusasteikkoihin liittyviä kysymyksiä (s. 27–30). Lausunnossa myös tuodaan esiin useita niistä näkökohdista, jotka ovat vaikuttaneet ehdotettuun asteikkoon. Lähimmän vertailukohdan muodostavat muut terrorismirikokset ja tässä yhteydessä on erityisesti tärkeää huolehtia siitä, että terrorismin rahoittamisrikoksia koskevat rangaistusasteikot muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden. Terrorismin rahoittamisrikokset vaihtelevat vakavuudeltaan siinä määrin, että niiden rangaistusasteikkojen on oltava riittävän laajoja. Yleisesti ottaen Suomelle keskeisissä vertailuvaltioissakin rangaistusasteikot ovat laajoja ja enimmäisrangaistukset korkeita. *Perustuslakivaliokunta* on tätä asiaa koskevassa lausunnossaan pitänyt (s. 4) terroristin rahoittamiselle ja terroristiryhmän rahoittamiselle ehdotettuja rangaistusasteikkoja oikeasuhtaisina suhteessa rangaistaviksi säädettyjen tekojen moitittavuuteen.

Yksi tulevan terrorismirikoksia koskevan kokonaisuudistuksen keskeisiä kohteita tulee olemaan sen varmistaminen, että terrorismirikosten rangaistusasteikot ovat johdonmukaisessa suhteessa keskenään ja muiden vastaavien rikosten asteikkoihin nähden. Kokonaisvaltaisessa sääntelyn arvioinnissa on mahdollista asianmukaisesti arvioida myös tarvetta tietyn terrorismirikoksen sisällä tehtäviin törkeys porrastuksiin. Arviointitarve ei välttämättä koske pelkästään terrorismin rahoittamisrikoksia.

3. Terrorismirikoksen rahoittaminen

Suomen Asianajajaliiton lausunnossa (s. 3) pidetään tarpeettomana ja suorastaan oikeusvarmuuden vastaisena sitä, että rikoslain 34 a luvun 5 §:n rahoittamista koskevaa säännöstä sovelletaan muun ohella myös uuden esityksen 5 c ja 5 d §:ään. Lausunnossa katsotaan, että sanottuihin lainkohtiin liittyvä rahan luovutus tulisi joka tapauksessa rangaistavaksi rikoslain 5 luvun osallisuussäännösten nojalla.

Oikeusministeriön vastaus: Hallituksen esityksessä ei näiltä osin ehdoteta mitään laajennusta rikoslain 34 a luvun 5 §:n nykyiseen soveltamisalaan. Terrorismin rahoittamisena (esityksen mukaan terrorismirikoksen rahoittamisena) on jo nykyisin rangaistavaa terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen rahoittaminen ja terroris-

mirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämisen rahoittaminen. Ainoastaan rikoslain 34 a luvun 5 §:n kyseisiä rikoksia koskevat pykäläviittaukset muuttuivat, koska esityksen mukaan matkustamisrikosta ja sen edistämisrikosta koskevat säännökset siirrettiin terroristin rahoittamisen rangaistavaksi säättämisen vuoksi mainitun luvun 5 c ja 5 d §:ään. Tarve ja edellytykset laajentaa terrorismin rahoittamisen rangaistavuus myös matkustamisrikoksen ja sen edistämisrikoksen rahoittamiseen on jo arvioitu aikaisemmissa lainvalmisteluhankkeissa (HE 93/2016 vp ja LaVM 10/2016 vp sekä HE 30/2018 vp ja LaVM 4/2018 vp).

Terrorismin rahoittamisrikoksia koskevilla rangaistussäännöksillä on tarkoitus estää terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia (terrori-iskuja). Tämä koskee myös muita terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten tekemistä edistäviä rikoslain 34 a luvussa rangaistaviksi säädettyjä rikoksia. Tarkoituksen vuoksi kyseisten rikosten luonteeseen kuuluu, että rangaistavuuden edellytyksenä ei ole se, että edistettävä rikos tai sen rangaistava yritys tehdään. Mainittu edellytys on säädetty esimerkiksi avunannon rangaistavuudelle rikoslain 5 luvun 6 §:ssä. Jos terroristisessa tarkoitettu tehty rikos tai sen rangaistava yritys tehdään, rikoslain 34 a luvun useiden säännösten mukaan sovellettaviksi voivat tulla rikokseen osallisuutta koskevat säännökset. Tämä kokee myös rikoslain 34 a luvun 5 §:ssä rangaistavaksi säädettyä terrorismin rahoittamista (terrorismirikoksen rahoittamista).

4. Toinen terrorismirikosten rangaistussäännöksiä koskeva hanke

Helsingin kärjäoikeus kiinnittää lausunnossaan (s. 5 ja 6) huomiota oikeusministeriön asettaman työryhmän ehdotuksiin, joiden mukaan rangaistavaksi tulisi terrorismirikoksiin liittyvä julkinen kehottaminen ja terrorismin rahoittamisena sellaisen kehottamisrikoksen rahoittaminen. Kärjäoikeus toteaa mietinnöstä oikeusministeriölle antamassaan lausunnossa toivoneensa, että tarvittavat soveltamisalan tarkennukset tulisi esittämään esityksen perusteluissa. Lisäksi kärjäoikeus toteaa, että nyt käsiteltävänä olevan terroristin rahoittamisen erilliskriminalisoinnin jatkovalmistelussa lienee tarpeellista tarkastella esitystä yhdessä toisen esityksen kanssa.

Oikeusministeriön vastaus: Kärjäoikeuden viittaama työryhmämietintö (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:8) luovutettiin 16.6.2020, minkä jälkeen oli lausuntokierros. Lausunnoista on 30.9.2020 julkaistu lausuntotiivistelmä (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:14). Sen jälkeen on arvioitu lausunto-

palaute ja suoritettu jatkovalmistelu. Työryhmän ehdotuksiin perustuva ja lausuntopalauteen huomioon ottava hallituksen esitys on tarkoitus antaa tämän vuoden huhtikuussa.

Nyt käsiteltävällä hallituksen esityksellä ja myöhemmin annettavalla hallituksen esityksellä ei ole mitään välttämätöntä yhteyttä keskenään. Tämän hallituksen esityksen luonnos oli työryhmän asettamisen aikaan jo lausuntokierroksella. Työryhmämietinnön pohjalta valmisteltavassa myöhemmässä hallituksen esityksessä otetaan huomioon ne muutokset (esimerkiksi pykälätunnusten muuttuminen), joita tässä aikaisemmassa hankkeessa tehdään rikoslain 34 a lukuun.

5. Terrorismirikoksiin liittyvät näyttöön ja sen hankkimiseen liittyvät kysymykset

Lausuntopalautteessa on nostettu esiin myös rangaistavaksi ehdotettuun terroristin rahoittamiseen liittyvät mahdolliset näyttövaikeudet (erityisesti *eduskunnan oikeusasiamiehen* lausunnon s. 4, *keskusrikospoliisin* lausunto, *syyttäjälaitoksen (valtakunnansyyttäjä)* lausunnon s. 2 ja *Helsingin käräjäoikeuden* lausunnon s. 2).

Oikeusministeriön vastaus: Terrorismirikosten paljastaminen ja esitutkintaan edenneitä asioita koskevan näytön hankkiminen ovat jo näiden rikosten luonteesta johtuen haastavia. Terrori-iskujen tekemistä edistäviin ja niitä edeltäviin tekoihin ei välttämättä liity runsaasti ulkopuolisten havaittavissa olevia rikosten paljastumiseen johtavia seikkoja. Terrorismirikoksiin liittyvän terroristisen tarkoituksen näyttäminen voi osoittautua ongelmalliseksi. Ilman terroristista tarkoitusta ei kuitenkaan voida puhua terrorismirikoksesta. Vaikka rikoksesta epäillyn terroristista tarkoitusta ei voida osoittaa, se ei välttämättä tarkoita, että rikosentekijä jää teosta rankaisematta. Tekoon voi soveltua jokin muu rangaistussäännös.

Terrorismirikosten paljastamiseen ja niitä koskevan näytön hankkimiseen liittyvät ongelmat eivät ole luonnollisesti tyypillisiä pelkästään Suomelle. Tämä johtuu valtioiden lainsäädäntöjen yhteisistä taustoista (YK, EN ja EU), jotka muun ohessa edellyttävät teoilta terroristista tarkoitusta. Terrorismirikoksia koskevia rikosasioita ei ole esimerkiksi muissakaan Pohjoismaissa paljon. Lakivaliokunnan tätä asiaa koskevassa kuulemisessa rikostarkastaja Jaakko Christensen vahvisti tämän terrorismin rahoittamisrikosten osalta.

Tekijän tarkoituksen toteennäyttämisen ja muutenkin terrorismirikoksia koskevan näytön hankkimisen osalta merkittävän haasteen asettaa se, että ainakin nykyisessä tilanteessa suomalaisessa rikosprosessissa mahdollisesti käsiteltäviksi tulevat terrorismirikokset ovat sellaisia, joiden epäillään tulleen tehdyiksi kriisialueilla, joista kattavan selvityksen saaminen on osoittautunut vähintäänkin vaikeaksi. Perinteiset oikeudellisen yhteistyön väylät eivät ole käytössä tai eivät toimi normaalilla tavalla.

Näytön hankkimista koskevia käytännön ongelmia ei voida poistaa lainsäädännöllä. Suomessa ei myöskään säädetä siitä, minkälaista näyttöä jostakin rikoksesta on esitettävä tai miten näyttöä sen selvittämiseksi on hankittava. Myöskään poikkeavia terrorismirikoksia koskevia näyttökynnyksiä ei ole. On tärkeää pyrkiä edistämään kansainvälistä tietojenvaihtoa, mikä voi tapahtua käytännön toimintaa ja sopimusjärjestelyjä kehittämällä. Parhaillaan muun ohessa Euroopan unionissa käydään keskustelua siitä, miten voidaan edistää näytön hankkimista taistelualueilta.

Terrorismirikosten estämisen, paljastamisen ja selvittämisen mahdollisuuksia edistää se, että pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun mukaiset salaiset pakkokeinot ja poliisilain (872/2011) 5 luvun mukaiset salaiset tiedonhankintakeinot ovat tuntuvimmatkin keinot (esimerkiksi telekuuntelu ja peitetoiminta) mukaan lukien käytettävissä perusoikeuksien suojan ja suhteellisuusperiaatteen sallimissa rajoissa. Tästä on huolehdittu, kun terrorismirikosten rangaistavuuden alaa on laajennettu uusiin tekoihin, ja näin ehdotetaan tehtäväksi myös nyt käsiteltävässä hallituksen esityksessä.

6. Rikoksesta epäillyn oikeusturva

Suomen Asianajajaliiton ja Amnesty International Suomen osasto ry:n lausunnoissa kannetaan yleisesti ottaen huolta rikoksesta epäillyn oikeusturvasta.

Oikeusministeriön vastaus: Kysymys on erittäin tärkeä, siihen on myös kiinnitetty huomiota hallituksen esityksen perusteluissa (s. 46). Niissä kiinnitetään huomiota seikoihin, jotka ovat omiaan edistämään sitä, että kukaan ei joudu kevein perustein rikoksesta epäillyn tai syytetyn asemaan (esimerkiksi tarvittaessa tehtävä esiselvittely ennen esitutkinnan aloittamista, esitutkintaperiaatteiden huomioon ottaminen ja syyttäjän osallistuminen rikosprosessiin). Viimeaikaisille terrorismirikoksia koskeville hallituksen esityksille on ominaista myös sen korostaminen, että tekijän syyllisyyttä ei voida päätellä pelkästään jostakin yksittäisestä seikasta, vaan kysymys on kaikkien epäillyn rikoksen

tutkinnassa ja myöhemmässä rikosprosessuaalisessa käsittelyssä ilmenneiden seikkojen kokonaisarvioinnista.

On myös aihetta olettaa, että meillä rikosoikeusjärjestelmä toimii. Vaikka rikoslain 34 a luvussa on jo kauan ja vuosien mittaan yhä enenevässä määrin säädetty rangaistaviksi lukuisia terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten (terrori-iskujen) tekemistä edistäviä rikoksia, oikeuskäytännöstä ei ole rikosasioiden lukumäärän perusteella tehtävissä sellaista johtopäätöstä, että rikosprosessiin päätyisi tehdyiksi epäiltyjä terrorismirikoksia liian kevyin perustein. Vain yksi henkilö on toistaiseksi lainvoimaisesti tuomittu terrorismirikoksista (Turun puukotustapaus).

7. Sääntelyn kokonaisarvioinnin tarve

Asiantuntijalausunnoissa on kiinnitetty huomiota myös terrorismirikoksia koskevien rangaistussäännösten kokonaisarvioinnin tarpeeseen (*sisäministeriön* lausunnon s. 1, *suojelupoliisin* lausunnon s. 1, *Suomen Asianajajaliiton* lausunnon s. 1 ja *professori Nuotion* lausunnon s. 6).

Oikeusministeriön vastaus: Kokonaisuudistuksen tarvetta käsitellään rangaistussäännösten muuttamisen ajankohtaan liittyen hallituksen esityksen s. 21 ja 22. Tarpeeseen on kiinnittänyt huomiota myös lakivaliokunta (LaVM 4/2018 vp, s. 10) sekä perustuslakivaliokunta useampaan otteeseen, viimeisen kerran tässä asiassa antamassaan lausunnossa (s. 5). Vaikka sääntelyn kokonaistarkastelun tarve on tiedostettu oikeusministeriössä, hankkeen toteuttamiseen liittyy vielä harkittavia asioita. Nyt käsiteltävän hallituksen esityksen kannalta olennaista on se, että tulevaisuudessa ilmeisesti toteutettava kokonaisuudistus ei saa estää tarpeellisten ja perusteltujen lainsäädäntömuutosten tekemistä. Huomioon on tässä yhteydessä otettava myös kansainvälisten velvoitteiden toteuttaminen.